

Viite:

Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö 5.4.2019, VM129:00/2017

Asia:

Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuri nykytila 2021

Lausunto ryhmiteltynä lausuntopalvelu.fi kysymysten mukaisesti.

Palaute Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuri -asiakirjasta

Lausuttavana olevassa yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuurissa tavoiteltu tiedon mahdollisimman tehokas käyttö on kannatettava tavoite ja yhtenäiset tietomallit ja kuvaukset ovat omiaan selkeyttämään tiedon hallinnan kehittämistä. Tietoekosysteemit, joissa tietoa käytetään yhteisesti eri toimijoiden kesken, eivät kuitenkaan ole oikeudellisesti ongelmattomia.

Tavoitteena oleva asiakkaan tietojen yhteinen käyttö ja tietojen siirtäminen eri viranomaisten ja toimijoiden välillä kulloisenkin tarpeen mukaan ei käsitykseni mukaan sellaisenaan vastaa yleisen tietosuojasetuksen yhdeksi henkilötiedon käsittelyn periaatteeksi määrittämää henkilötiedon käyttötarkoitussidonnaisuutta. Lähtökohtaisesti henkilötietoa ei voi ilman oikeuttamisperustetta käyttää muuhun kuin siihen käyttötarkoitukseen, johon se on kerätty eikä sitä saa ilman oikeuttamisperustetta siirtää toiselle henkilötiedon käsittelijälle. Voimassa oleva tietosuojalainsäädäntö asettaa näin selviä rajoituksia tavoitellulle tiedon yhteiskäytölle ja tiedon siirtämiselle toimijalta toiselle. Lausuttavana olevassa asiakirjassa arvostelu tiedon organisaatiokohtainen ja tehtäväkohtainen käyttö on näin ensisijainen henkilötietojen käsittelyn malli. Myös eduskunnan perustuslakivaliokunta on useassa eri lausunnossaan kiinnittänyt huomiota henkilötietojen käsittelyn käyttötarkoitussidonnaisuuteen. Arkaluontoisten henkilötietojen osalta perustuslakivaliokunta on katsonut, että käyttötarkoitussidonnaisuudesta on voitu tehdä vain täsmällisiä ja vähäisiä luonnehdittavia poikkeuksia (esim. PeVL 1/2018 vp, PeVL 53/2017 vp ja PeVL 14/2017 vp).

Käyttötarkoitussidonnaisuudesta poikkeaminen henkilön suostumuksen perusteella edellyttää, että suostumus on todellinen. Jos omaksuttu arkkitehtuurimalli edellyttää suostumuksen antamista tietojen siirtoon eri viranomaisten välillä siihen, että asian saa hoidettua yksittäisessä viranomaisessa, on varsin kyseenalaista, voiko tällaista suostumusta pitää asianmukaisena.

Tietoarkkitehtuurissa tulee muutenkin asiakirjassa esitettyä tarkemmin arvioida lainsäädännön asettamia reunaehtoja tiedon käyttöä suunniteltaessa. Esimerkiksi sivulla 38 osiossa 2.3.4 Tietoryhmät ja tietolajit todetaan:

”Lisäksi luokitteluun pyritään tunnistamaan se tieto, joka sisältää yksilöityä ja tunnisteellista tietoa. Tällaisen tiedon hyödyntämisessä tulee aina huomioida yksilön ja sitä koskeva tietosuojajärjestelmä.”

Yleisen tietosuojajärjestelmän tarkoittamaa henkilötietoa on kaikki henkilöön liittyvä tieto, riippumatta siitä, voidaanko henkilö tunnistaa tuon yksittäisen tiedon perusteella. Osioon liittyvässä esimerkkikuvassa on useita tietolajeja, jotka varmasti ovat henkilötietoja, vaikka niiden ei ole merkitty sisältävän yksilöityä tai tunnistettavaa tietoa. Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuurin on otettava tietosuojajärjestelmän ja muun henkilön oikeuksia koskevan lainsäädännön asettamat vaatimukset huomioon kaikessa henkilötiedon käsittelyssä, ei vain silloin, kun kyseessä on dokumentissa tarkoitettulla tavalla yksilöity ja tunnisteellinen tieto. Henkilöä koskevan tiedon hyödyntäminen muuhun kuin sen alkuperäiseen käyttötarkoitukseen on toteutettava tietosuojalainsäädännön mukaisesti.

Katson, että yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuria ei tule luoda niin, että asioiden käsittely viranomaisissa edellyttää Euroopan unionin yleisen tietosuojajärjestelmän määräysten tai tavoitteiden vastaista henkilötietojen yhteiskäyttöä tai tiedon muuta tuon asetuksen määräysten ja periaatteiden vastaista henkilötietojen käsittelyä. Lainsäädännön asettamat vaatimukset ja rajaukset tulee arvioida nykyistä tarkemmin.

Palaute koskien dokumenttia Sidosarkkitehtuurit ja liittyvät hankkeet

Minulla ei ole lausuttavaa dokumentista.

Palaute koskien dokumenttia Toimenpide-ehdotukset

Toimenpide-ehdotusten osalta viittaan edellä ”Yhteisen tietopohjan hyödyntämisen tietoarkkitehtuuri” –dokumentista henkilötietojen käsittelystä, käyttötarkoitussidonnaisuudesta ja suosituksen käytöstä lausumaani.

Yksittäisenä huomiona totean, että dokumentin sivulla 12 taulukossa ”Tietosuojajärjestelmä ja tunnistautuminen” neljäntenä toimenpide-ehdotuksena on ”ST I-IV tietojen turvaluokituksen vaatimuksia määrittää tarkemmin”. Eduskunta hyväksyi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi julkisen hallinnon tiedonhallinnasta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi 18.3.2019 (HE 284/2018 vp). Tuohon lakikokonaisuuteen sisältyy lakiesityksenä 1.2 julkisuuslakiin tehtäviä muutoksia, ja muun muassa julkisuuslain asetuksenantovaltuuksia on uudella eduskunnan hyväksymällä lailla supistettu merkittävästi. Suojaustasot I-IV ja koko suojaustasoluokittelu perustuu valtioneuvoston asetukseen tietoturvallisuudesta valtionhallinnossa (681/2010), joka kumoutuu, kun eduskunnan 18.3.2019 hyväksymät muutokset julkisuuslakiin tulevat voimaan.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Pekka Liesivuori

OIKEUSKANSLERINVIRASTO